

adwokat Katarzyna Topczewska

Ustawa o ochronie zwierząt

informator prawny dla praktyków

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Ustawa o ochronie zwierząt
informator prawny dla praktyków

advokat Katarzyna Topczewska

Ustawa o ochronie zwierząt

informator prawny dla praktyków

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Warszawa 2019

Tytuł: Ustawa o ochronie zwierząt – informator prawny dla praktyków

Autor: Katarzyna Topczewska

Copyright © 2018 by Ministerstwo Sprawiedliwości

Publikacja „Ustawa o ochronie zwierząt – informator prawny dla praktyków” została wydana w związku z ogłoszonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości konkursem na przygotowanie pracy dotyczącej Ustawy z 6 marca 2018 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy Kodeks karny.

Skład kapituły oceniającej prace konkursowe:

Witold Cieśla – przewodniczący; członkowie: prok. Beata Sobieraj-Skonieczna, Marcin Nowak, Konrad Kuźmiński, Daniel Mielnik

Projekt okładki: Mikołaj Jastrzębski

Koncepcja graficzna i wybór fotografii: Mikołaj Jastrzębski

Skład i łamanie: Paweł Księżak

Korekta: Krzysztof Szymczyk

Wydawnictwo Mazovia

ISBN 978-83-953643-1-0

WYDANIE ELEKTRONICZNE

Wstęp

Celem niniejszego informatora jest przekazanie praktycznej wiedzy dotyczącej najważniejszych przepisów ustawy o ochronie zwierząt, stosowanych przez przedstawicieli organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości oraz gmin.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt przez 21 lat swojego obowiązywania nie doczekała się zbyt wielu publikacji naukowych, a praktyka w stosowaniu przepisów nie jest jednolita.

Niniejsze opracowanie jest efektem wieloletniego doświadczenia autora, polegającego na reprezentowaniu organizacji społecznych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt w postępowaniach o znęcanie się nad zwierzętami oraz o czasowe odebranie zwierząt.

Z uwagi na brak podobnych publikacji opracowanie opiera się w znacznej mierze na spostrzeżeniach i wnioskach własnych autora, a ponadto na analizie aktualnego orzecznictwa. W pracy przedstawiono najważniejsze problemy, z jakimi spotykają się organizacje społeczne, które biorą aktywny udział w postępowaniach, oraz wskazano zalecane, prawidłowe wzorce postępowania.

Definicja pojęcia znęcania się nad zwierzętami

Art. 6 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt ustanawia generalny zakaz znęcania się nad zwierzętami. W ust. 2 tego przepisu ustawodawca sformułował dwustopniową definicję pojęcia znęcania się nad zwierzętami. Zdanie pierwsze zawiera klauzulę ogólną, która stanowi, że znęcaniem się nad zwierzętami jest zadawanie albo świadome dopuszczanie do zadawania bólu lub cierpień. Następnie przepis ten zawiera otwarty katalog zachowań, które w szczególności zostały uznane przez ustawodawcę za znęcanie się, tj.:

- 1) umyślne zranienie lub okaleczenie zwierzęcia, niestanowiące dozwolonego prawem zabiegu lub procedury w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych lub edukacyjnych, w tym znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie, a także wszelkie zabiegi mające na celu zmianę wyglądu zwierzęcia i wykonywane w celu innym niż ratowanie jego zdrowia lub życia, a w szczególności przycinanie psom uszu i ogonów (kopiowanie);
- 2) znakowanie zwierząt stałocieplnych przez wypalanie lub wymrażanie;
- 3) używanie do pracy albo w celach sportowych lub rozrywkowych zwierząt chorych, a także zbyt młodych lub starych oraz zmuszanie ich do czynności, których wykonywanie może spowodować ból;

Najczęstszym błędem w rozumieniu pojęcia „znęcania się” nad zwierzętami jest definiowanie go jako działania intencjonalnego sprawcy, ukierunkowanego na chęć zadawania bólu lub cierpienia. Takie rozumowanie jest nieprawidłowe, zamiar sprawcy nie odnosi się bowiem do samego zadawania zwierzęciu bólu lub cierpienia, lecz do czynności sprawczej.

- 4) bicie zwierząt przedmiotami twardymi i ostrymi lub zaopatrzonymi w urządzenia obliczone na sprawianie specjalnego bólu, bicie po głowie, dolnej części brzucha, dolnych częściach kończyn;
- 5) przeciążanie zwierząt pociągowych i jucznych ładunkami w oczywisty sposób nieodpowiadającymi ich sile i kondycji lub stanowi dróg lub zmuszanie takich zwierząt do zbyt szybkiego biegu;
- 6) transport zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, rzeźnych i przewożonych na targowiska, przenoszenie lub przepędzanie zwierząt w sposób powodujący ich zbędne cierpienie i stres;
- 7) używanie uprzęży, pęt, stelaży, więzów lub innych urządzeń zmuszających zwierzę do przebywania w nienaturalnej pozycji, powodujących zbędny ból, uszkodzenia ciała albo śmierć;
- 8) dokonywanie na zwierzętach zabiegów i operacji chirurgicznych przez osoby nieposiadające wymaganych uprawnień bądź niezgodnie z zasadami sztuki lekarsko-weterynaryjnej, bez zachowania koniecznej ostrożności i oględności oraz w sposób sprawiający ból, któremu można było zapobiec;
- 9) złośliwe straszenie lub drażnienie zwierząt;
- 10) utrzymywanie zwierząt w niewłaściwych warunkach bytowania, w tym utrzymywanie ich w stanie rażącego zaniedbania lub niechłujstwa, bądź w pomieszczeniach albo klatkach uniemożliwiających im zachowanie naturalnej pozycji;

- 11) porzucanie zwierzęcia, a w szczególności psa lub kota, przez właściciela bądź przez inną osobę, pod której opieką zwierzę pozostaje;
- 12) stosowanie okrutnych metod w chowie lub hodowli zwierząt;
- 13) organizowanie walk zwierząt;
- 14) obcowanie płciowe ze zwierzęciem (zoofilia);
- 15) wystawianie zwierzęcia domowego lub gospodarskiego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego zdrowiu lub życiu;
- 16) transport żywych ryb lub ich przetrzymywanie w celu sprzedaży bez dostatecznej ilości wody umożliwiającej oddychanie;
- 17) utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego pokarmu lub wody przez okres wykraczający poza minimalne potrzeby właściwe dla gatunku.

Katalog ten ma charakter otwarty, o czym świadczy użyte przez ustawodawcę sformułowanie: „w szczególności”. Oznacza to, że za znęcanie się nad zwierzętami mogą być uznane wszelkie inne zachowania, niewymienione w katalogu, jeżeli polegają na zadawaniu albo świadomym dopuszczaniu do zadawania bólu lub cierpienia.

Stwierdzenie, że zachowanie sprawcy wyczerpuje którekolwiek z zachowań ujętych w katalogu zawartym w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt, nie wymaga już wykazywania, że zachowanie to powodowało u zwierzęcia ból lub cierpienie, ponieważ sam ustawodawca przesądził, że takie zachowania powodują ból lub cierpienie i są znęcaniem się nad zwierzętami.

Należy zauważyć, że ból oraz cierpienie są pojęciami odrębnymi, często używanymi zamiennie lub mylonymi, tymczasem nie są to pojęcia tożsame. Ból odnosi się do odczuć fizycznych, natomiast cierpienie – do odczuć psychicznych. Cierpieniem będzie np. lęk, głód, pragnienie, strach. Niewątpliwie każdy ból łączy się także z cierpieniem, natomiast nie każde cierpienie związane jest z odczuciami natury fizycznej¹.

Właściwe zrozumienie tego przepisu jest niezwykle ważne, ponieważ nieprawidłowa wykładnia art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt skutkuje często umorzeniem postępowania lub odmową jego wszczęcia na etapie postępowania przygotowawczego, a na etapie postępowania sądowego – uniewinnieniem.

Najczęstszym błędem w rozumieniu pojęcia „znęcania się” nad zwierzętami jest definiowanie go jako działania intencjonalnego sprawcy, ukierunkowanego na chęć zadawania bólu lub cierpienia. Takie rozumowanie jest nieprawidłowe, zamiar sprawcy nie odnosi się bowiem do samego zadawania zwierzęciu bólu lub cierpienia, lecz do czynności sprawczej.

Kwestię tę wyjaśnił Sąd Najwyższy: Przystępstwo znęcania się nad zwierzętami określone w art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt może być popełnione tylko umyślnie i to wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. Użyte w definicji z art. 6 ust. 2 tej ustawy sformułowanie pozwala na jednoznaczne przyjęcie, iż za przestępstwo znęcania się nad zwierzętami odpowiada nie tylko osoba, która osobiście zadaje ból lub cierpienie zwierzęciu, ale również ten, kto świadomie dopuszcza do zadawania przez inną osobę bólu lub cierpienia zwierzęciu. Znęcaniem się jest natomiast każdy z wymienionych w art. 6 ust. 2 ustawy sposobów bezpośredniego postępowania w stosunku

do zwierzęcia, które muszą być objęte zamiarem bezpośrednim sprawcy, zamiar odnosi się więc do samej czynności sprawczej, a nie do spowodowania cierpień lub bólu. Dopuszczanie polega w praktyce na nieprzeciwdziałaniu, czyli przyzwoleniu, i jest świadome, gdy sprawca zdaje sobie sprawę z następstw swego zachowania się, czyli że inna osoba zachowa się w jakikolwiek sposób wskazany w ust. 2 art. 6².

Zatem dla zaistnienia przesłanek znęcania nad zwierzętami sprawca nie musi mieć chęci spowodowania u zwierzęcia bólu lub cierpienia i do tego dążyć.

Wystarczy, że zamiarem swoim sprawca obejmuje jedną lub wiele z czynności sprawczych, takich jak np. zaniechanie podjęcia koniecznego leczenia, zaniechanie podawania zwierzęciu odpowiedniego pokarmu w dostatecznej ilości, pozostawienie zwierzęcia na mrozie bez schronienia, umieszczenie zwierzęcia w ciasnej klatce bez możliwości zmiany pozycji ciała etc.

¹ W. Radecki, „Komentarz do ustawy o ochronie zwierząt”, Warszawa 2015, str. 78-79.

² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2009 r., sygn. V KK 187/09, Baza Orzeczeń Sądu Najwyższego.

Fot. 2 Źródło: Fundacja Viva!

W trybie zwykłym zwierzę odbierane jest na podstawie decyzji administracyjnej, kiedy padło ofiarą znęcania się, ale nie znajduje się w stanie bezpośredniego zagrożenia życia ani zdrowia. W trybie interwencyjnym zwierzę najpierw jest odbierane, kiedy spełnione są łącznie dwie przesłanki: zwierzę jest traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt (znęcanie się) oraz dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu.

Dwa tryby odebrania zwierzęcia

Art. 7 ustawy o ochronie zwierząt opisuje dwa tryby czasowego odebrania zwierzęcia – tryb zwykły (art. 7 ust. 1) i tryb interwencyjny (art. 7 ust. 3).

W trybie zwykłym zwierzę odbierane jest na podstawie decyzji administracyjnej, kiedy padło ofiarą znęcania się, ale nie znajduje się w stanie bezpośredniego zagrożenia życia ani zdrowia. W trybie interwencyjnym zwierzę najpierw jest odbierane, kiedy spełnione są łącznie dwie przesłanki: zwierzę jest traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt (znęcanie się) oraz dalsze pozostawanie zwierzęcia u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagraża jego życiu lub zdrowiu.

Decyzja, która zapada w trybie art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, ma charakter konstytutywny. Decyzja o czasowym odebraniu zwierzęcia zapada po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego (zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego).

W decyzji wskazuje się właściciela lub opiekuna zwierzęcia, od którego zwierzę jest odbierane, oraz podmiot, do którego ma zostać przekazane. Nie wskazuje się czasu obowiązywania decyzji, albowiem okres, na jaki zwierzę zostaje odebrane, pozostaje w związku z toczącym się postępowaniem karnym. Decyzji z urzędu nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Na podstawie decyzji zwierzę odbierane jest zgodnie z przepisami ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Zwierzęta odbierane są na takich samych zasadach jak rzeczy ruchome (art. 136–140 ustawy

egzekucyjnej), jak bowiem stanowi art. 1 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt, w sprawach nieuregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy³.

Drugim trybem jest tryb interwencyjny, kiedy występuje przypadek niecierpiący zwłoki. Niezbędne jest nie tylko ustalenie, że zwierzę padło ofiarą znęcania się, lecz także że wskutek takiego traktowania znalazło się w stanie bezpośrednio zagrażającym jego życiu lub zdrowiu.

Uprawnionym do natychmiastowego odebrania zwierzęcia jest policjant, strażnik gminny lub upoważniony przedstawiciel organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Po odebraniu zwierzęcia właścicielowi podmiot, który zwierzę odebrał, zawiadamia o tym fakcie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), który wydaje decyzję o charakterze następczym – deklaratoryjnym. Organ ma przy tym obowiązek ocenić stan zwierzęcia w dacie jego odebrania.

Od decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia przysługuje odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego, a następnie skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego.

Odwołanie od decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia wnosi się w terminie 3 dni. W orzecznictwie sądów administracyjnych wskazuje się, że ten wyjątkowy termin stosowany jest tylko w przypadku zaskarżania decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia, a nie w przypadku decyzji o odmowie jego odebrania. W przypadku odmowy odebrania zwierzęcia odwołanie wnosi się w terminie przewidzianym w k.p.a., tj. w terminie 14 dni⁴.

³ W. Radecki, *op. cit.*, str. 84.

⁴ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. II SA/PO 254/12, wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. II SA/Łd 1052/13, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

Strony w postępowaniu administracyjnym

Stroną w postępowaniu administracyjnym z całą pewnością jest właściciel lub opiekun zwierzęcia, któremu zwierzę odebrano.

Powstaje pytanie, czy stroną w postępowaniu administracyjnym jest także podmiot, który zwierzę odebrał, czyli Policja, Straż Gminna lub organizacja społeczna.

Zgodnie z art. 28 k.p.a. stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek.

Pojęcie strony, jakim posługuje się art. 28 k.p.a., może być wyprowadzone tylko z przepisów prawa materialnego, czyli z normy prawnej, która stanowi podstawę ustalenia uprawnienia lub obowiązku.⁵ Norma art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt statuuje obowiązek (a nie uprawnienie!) wymienionych podmiotów odebrania zwierzęcia, kiedy stwierdzi się przesłanki określone w tym przepisie. Zatem postępowanie o czasowy odbiór zwierzęcia dotyczy obowiązków podmiotów wskazanych w art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt. Ponadto w przypadku umorzenia postępowania lub nieorzeczenia przepadku zwierzęcia na podmiocie odbierającym cięży obowiązek zwrotu zwierzęcia. Podmiotowi, który pokrywa koszty utrzymania zwierzęcia, przysługuje ponadto żądanie ich zwrotu.

W orzecznictwie istnieje rozbieżność odnośnie do tego, czy organizacja społeczna, która odebrała zwierzę jest stroną postępowania o czasowe jego odebranie z mocy prawa, czy też powinna

⁵ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 stycznia 1995 r., sygn. I SA 1326/93, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

zwrócić się o dopuszczenie do udziału w postępowaniu na prawach strony na zasadzie art. 31 § 1 pkt 2 k.p.a.

Należy się zgodzić z najnowszą linią orzecniczą, że organizacja społeczna, która odbiera zwierzę, jest stroną na podstawie art. 28 k.p.a. i nie ma obowiązku składania wniosku o dopuszczenie jej do udziału w postępowaniu na zasadzie art. 31 § 1 pkt 2 k.p.a.⁶

Jak słusznie stwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Kielcach w wyroku z dnia 15.03.2018 r., sygn. II SA/Ke 39/18: *Trudno sobie wyobrazić, aby organizacja społeczna, której działanie lub zaniechanie w sprawie odebrania cudzego zwierzęcia w sytuacji, gdy dalsze jego pozostawienie u dotychczasowego właściciela lub opiekuna zagrażało jego życiu lub zdrowiu, może dla tej organizacji wywoływać bezpośrednie, poważne konsekwencje finansowe, nie mogła bronić swego własnego interesu prawnego w postępowaniu, które sama zainicjowała. W takiej sprawie organizacja społeczna występuje bowiem również we własnej sprawie, a nie tylko w sprawie dotyczącej innej osoby. Nie potrzebuje więc i nie może sięgać do określonych w art. 31 § 1 k.p.a. uprawnień, by uczestniczyć w postępowaniu na prawach strony, gdyż sama jest stroną tego postępowania⁷.*

Odmienne stanowisko zajął Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 11.07.2018 r., sygn. akt II OSK 1002/18⁸.

Także Wojciech Radecki w „Komentarzu do ustawy o ochronie zwierząt” stwierdził, że w stanie prawnym po noweli z 16 września 2011 r. nie ma wątpliwości, że chodzi o obowiązek, ponieważ w art. 7 ust. 3 mamy regulację nie uprawnienia, jak było przed nowelizacją, lecz obowiązku odebrania zwierzęcia.

Podmiot, który odebrał zwierzę, jest stroną i może wnieść odwołanie od decyzji wójta, burmistrza lub prezydenta miasta odmawiającej usankcjonowania odebrania zwierzęcia⁹.

Mając na uwadze powyższe, za nieuzasadnione należy uznać żądanie przez organ administracyjny, aby organizacja społeczna, która odebrała zwierzę w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, wystąpiła z wnioskiem o dopuszczenie jej do udziału w postępowaniu na prawach strony. Taki obowiązek spoczywa na organizacji, która nie była zaangażowana w odebranie zwierzęcia i chciałaby móc brać udział w postępowaniu ze względu na cele statutowe. Wówczas organ powinien wydać postanowienie o dopuszczeniu takiej organizacji do udziału w postępowaniu na prawach strony.

W przypadku organizacji, która zwierzę odbiera, organ nie wydaje orzeczenia zezwalającego jej na udział w rozprawie, albowiem organizacja taka bierze udział w postępowaniu z mocy prawa jako strona. Dotyczy to także Policji oraz Straży Gminnej, które często zapominają o swoich uprawnieniach i odbierając zwierzę, poprzestają na złożeniu informacji do gminy, nie uczestnicząc następnie aktywnie w postępowaniu.

⁶ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 października 2018 r., sygn. akt II OSK 2684/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

⁷ Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

⁸ Ibid.

⁹ W. Radecki, *op. cit.*, str. 85.

Fot. 3 Źródło: Fundacja Viva!

Coraz częstszą negatywną praktyką organów administracyjnych jest wstrzymywanie się z wydaniem decyzji kosztowej do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy karnej. Jest to postępowanie nieprawidłowe, postępowania karne niejednokrotnie trwają bowiem po kilka lat, a takie praktyki organów pozbawiają organizacje możliwości uzyskania środków na utrzymanie zwierzęcia, które często są bardzo wysokie i muszą być stale ponoszone.

Koszty utrzymania zwierzęcia

Zgodnie z art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt w przypadku wydania decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia kosztami transportu, utrzymania i koniecznego leczenia zwierzęcia obciąża się jego dotychczasowego właściciela lub opiekuna. Decyzja kosztowa może mieć formę odrębnej decyzji lub orzeczenie o kosztach może znajdować się w decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia.

Na tym polu przedstawiciele organizacji społecznych, którzy odbierają zwierzęta, napotykają wiele problemów.

Coraz częstszą negatywną praktyką organów administracyjnych jest wstrzymywanie się z wydaniem decyzji kosztowej do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy karnej. Jest to postępowanie nieprawidłowe, postępowania karne niejednokrotnie trwają bowiem nawet kilka lat, a takie praktyki organów pozbawiają organizacje możliwości uzyskania środków na utrzymanie zwierzęcia, które często są bardzo wysokie i muszą być stale ponoszone.

Prawidłową procedurą powinno być wydanie decyzji ustalającej koszt transportu, pierwszego niezbędnego leczenia oraz stawki dziennej lub miesięcznej za utrzymanie zwierzęcia w schronisku lub pod opieką organizacji społecznej, a gdyby te koszty narastały, tj. konieczne byłoby ponoszenie kosztów dalszego leczenia zwierzęcia, organ na bieżąco powinien wydawać dodatkowe decyzje kosztowe.

Kolejnym problemem jest odmowa uiszczania przez gminy kwot na pokrycie kosztów bieżącego utrzymania zwierząt.

Organy gminy często przerzucają jego ciężar finansowy na organizację, które odebrały zwierzęta, wskazując, iż to właściciel zwierzęcia, a nie gmina, jest obciążany kosztami utrzymania zwierzęcia. Należy jednak pamiętać, że właściciel nie posiada często żadnego majątku, z którego można przeprowadzić egzekucję, sama zaś egzekucja trwa dłuższy czas, a środki na utrzymanie zwierząt powinny być przekazywane na bieżąco.

W przypadku wydania decyzji o czasowym odebraniu zwierząt, przekazaniu ich pod opiekę danego podmiotu oraz obciążenia dotychczasowego właściciela kosztami transportu, utrzymania i leczenia zwierząt stosunek administracyjnoprawny łączy wyłącznie organ gminy z właścicielem, zaś stosunek cywilnoprawny związany z przekazaniem zwierząt, a zatem oddaniem ich na przechowanie, łączy organ gminy z podmiotem, któremu zwierzęta przekazuje¹⁰.

Gmina staje się oddającym zwierzęta na przechowanie, a przechowawcą – wskazany w decyzji podmiot. To gmina zatem powinna ponosić koszty transportu, niezbędnego leczenia i utrzymania zwierzęcia do czasu ściągnięcia należności w drodze egzekucji administracyjnej od właściciela lub opiekuna.

Fot. 4 Źródło: Fundacja Viva!

Podmiotowi przyjmującemu zwierzę nieodpłatnie należny jest także zwrot kosztów utrzymania zwierzęcia, rozumiany przede wszystkim jako zwrot kosztów jego wyżywienia i zaspokojenia innych jego niezbędnych potrzeb.

¹⁰ Por. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z 21 maja 2015 r., sygn. II SA/Go 231/15.

Nieodpłatne przekazanie zwierzęcia innej osobie

Zgodnie z art. 7 ust. 1c ustawy o ochronie zwierząt w przypadku braku zgody podmiotów uprawnionych do odbioru zwierząt (schroniska dla zwierząt, gospodarstwa rolne, ogrodu zoologicznego) lub wystąpienia innych okoliczności uniemożliwiających przekazanie zwierzęcia ww. podmiotom zwierzę może zostać nieodpłatnie przekazane innej osobie prawnej lub jednostce organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej albo osobie fizycznej, która zapewni mu właściwą opiekę.

Praktyka stosowania tego przepisu, głównie w przypadku organizacji społecznych, odbierających zwierzęta oraz zapewniających im utrzymanie we własnym zakresie, powoduje wiele rozbieżności w rozumieniu „nieodpłatnego przekazania”, zwłaszcza przez organy administracyjne. Czy nieodpłatne przekazanie oznacza, że podmiotowi przyjmującemu zwierzę nie należy się w ogóle zwrot kosztów jego utrzymania czy też oznacza brak pobierania opłaty za przyjęcie zwierzęcia?

Należy zdecydowanie stwierdzić, że przyjęcie pierwszej wersji oznaczałoby bezpodstawne pokrzywdzenie podmiotu biorącego na siebie odpowiedzialność za utrzymanie zwierzęcia, a jednocześnie stawianie właściciela, któremu odebrano zwierzę, w uprzywilejowanej pozycji – gdyby bowiem np. pies trafił do schroniska, właściciel byłby obciążony kosztami jego utrzymania obliczanego według stawki dobowej lub miesięcznej zgodnie z cennikiem danego schroniska, a w przypadku gdy zwierzę trafiłoby pod opiekę organizacji, wówczas właściciel byłby zwolniony z kosztów jego utrzymania.

Biorąc pod uwagę cel normy określonej w art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt, którym jest obciążenie właściciela lub opiekuna zwierzęcia pełnymi kosztami związanymi z odbiorem zwierzęcia, tj. kosztami transportu, utrzymania i niezbędnego leczenia, należy stwierdzić, iż nieodpłatne przekazanie zwierzęcia innej osobie oznacza tyle, że podmiot przechowujący zwierzę oddane mu na podstawie art. 7 ust. 1c ustawy o ochronie zwierząt, przyjmując je, nie nalicza opłat wstępnych za jego przyjęcie lub też nie stosuje stawki rynkowej jak podmiot komercyjny, np. hotel dla zwierząt. Podmiotowi przyjmującemu zwierzę nieodpłatnie należy także zwrot kosztów utrzymania zwierzęcia rozumiany przede wszystkim jako zwrot kosztów jego wyżywienia i zaspokojenia innych jego niezbędnych potrzeb.

Za „inne okoliczności umożliwiające przekazanie zwierzęcia podmiotom, o których mowa w art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt” należy uznać m.in. brak miejsca w schronisku dla zwierząt czy niemożność zapewnienia przez ww. podmioty warunków adekwatnych do potrzeb chorego zwierzęcia, np. warunków domowych, stałej opieki lekarsko-weterynaryjnej, opieki behawiorystycznej, stałego kontaktu z jednym opiekunem etc. Niejednokrotnie zdarza się bowiem, że przedstawiciele organizacji prozwierzęcych odbierają zwierzęta w bardzo złym stanie, zarówno zdrowotnym, jak i psychicznym, zapewniają im opiekę specjalistów na najwyższym poziomie, bezpieczne i ciepłe schronienie w tzw. domu tymczasowym, a organ administracyjny mimo wszystko nakazuje oddać zwierzę do schroniska, z którym gmina ma podpisaną umowę. Często dzieje się tak już wiele miesięcy lub nawet lat od chwili odebrania zwierzęcia (z uwagi na znacznie przedłużające się postępowania administracyjne), co skutkuje pogorszeniem się sytuacji zwierzęcia. Tego rodzaju postępowanie należy uznać za praktykę negatywną – w przypadku wydawania decyzji należy zawsze pamiętać przede wszystkim o dobru zwierzęcia.

Śmierć zwierzęcia przed wydaniem decyzji administracyjnej

W przypadku wszczęcia postępowania o czasowe odebranie zwierzęcia w trybie art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, tj. kiedy zwierzę przebywa u dotychczasowego właściciela lub opiekuna, śmierć zwierzęcia przed wydaniem decyzji administracyjnej skutkować powinna umorzeniem postępowania.

Częstym błędem popełnianym przez organy administracyjne jest umarzanie postępowania administracyjnego w związku ze śmiercią zwierzęcia przed wydaniem decyzji w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, tj. po jego faktycznym odebraniu z uwagi na przypadek niecierpiący zwłoki. Organy powołują się na bezprzedmiotowość postępowania. Jest to rozumowanie nieprawidłowe.

Wydając decyzję na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, organ ma obowiązek ocenić stan zwierzęcia w momencie jego odbioru. Śmierć zwierzęcia nie ma wpływu na rozstrzygnięcie – organ ma obowiązek wypowiedzenia się, czy działanie podmiotu odbierającego zwierzę było słuszne.

Ponadto właściciel także w przypadku śmierci zwierzęcia powinien zostać obciążony kosztami jego transportu, utrzymania i niezbędnego leczenia na podstawie art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt, a bez wydania decyzji o czasowym odebraniu nie jest możliwe wydanie decyzji kosztowej.

Problem ten doczekał się pozytywnej praktyki orzeczniczej Naczelnego Sądu Administracyjnego, który stwierdził, że organ w przypadku wydania decyzji w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochro-

nie zwierząt działa następczo. Jego zadaniem jest ocenić, czy rzeczywiście istniały przesłanki do natychmiastowego odbioru zwierzęcia. Przedmiotem badania i oceny organu nie jest jednak zwierzę samo w sobie, ale sposób jego traktowania, a co za tym idzie – prawne możliwości jego zabrania na podstawie przepisów prawa, w tym wypadku – ustawy o ochronie zwierząt. Stan zwierzęcia jest jednym z elementów tego stanu¹¹.

NSA zwrócił ponadto uwagę, że umorzenie postępowania jako bezprzedmiotowego uniemożliwia ustalenie, kto winien ponosić powstałe już koszty związane z odebraniem zwierzęcia¹².

¹¹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 stycznia 2016 r., sygn. II OSK 782/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

¹² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. II OSK 442/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych.

Fot. 5 Źródło: Fundacja Viva!

Szczególnie w przypadkach niecierpiących zwłoki funkcjonariusze Policji mają prawo stosować wszelkie środki w granicach swoich uprawnień, celem zabezpieczenia zwierzęcia oraz innych dowodów w sprawie. Zatrzymania zwierzęcia oraz innych dowodów rzeczowych przedstawiciele Policji mają prawo dokonać za okazaniem legitymacji służbowej.

Interwencje

Do odebrania zwierzęcia w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt dochodzi zazwyczaj podczas interwencji przedstawicieli Policji, Straży Gminnej lub organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt. Należy pamiętać, że w przypadku stwierdzenia przesłanek z art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, to jest zagrożenia zdrowia lub życia na skutek znęcania się nad zwierzęciem, każdy z ww. podmiotów **ma obowiązek** zwierzę odebrać – świadczy o tym użycie słowa „odbiera”, a nie „może odebrać”.

Każdy z tych podmiotów ma uprawnienie do samodzielnego stwierdzenia warunków bytowych zwierzęcia, jego stanu zdrowia oraz kondycji. Nie jest wymagane uzyskanie zaświadczenia od lekarza weterynarii, chociaż w praktyce podczas interwencji jest on najczęściej wzywany, szczególnie w przypadkach, kiedy stwierdzenie zagrożenia zdrowia wymaga badań czy wiedzy specjalistycznej.

Częstym błędem przedstawicieli Policji czy Straży Gminnej jest uzależnianie odebrania zwierzęcia od stanowiska powiatowego lekarza weterynarii i wręcz zakazywanie odbioru zwierzęcia przedstawicielom organizacji, jeżeli powiatowy lekarz weterynarii nie stwierdza takiej konieczności. Powiatowy lekarz weterynarii nie jest organem decydującym o odebraniu zwierzęcia, nie znajduje się w grupie podmiotów uprawnionych do odbioru interwencyjnego. Jego stanowisko może być traktowane wyłącznie jako pomocnicza opinia lekarza weterynarii – na równi z opinią lekarza weterynarii wolnej praktyki, który podejmuje się oceny stanu zdrowia zwierzęcia. Ostateczną decyzję o czasowym ode-

braniu zwierzęcia zawsze podejmuje podmiot uprawniony.

W zdecydowanej większości to upoważnieni przedstawiciele organizacji społecznych dokonują interwencyjnego odbioru zwierząt. Pierwszym z problemów, z jakimi stykają się oni podczas interwencji, jest wejście na teren posesji, na której znajduje się zwierzę, co do którego uzyskali informację, że znajduje się w złym stanie, kiedy właściciel odmawia wpuszczenia przedstawicieli organizacji społecznej.

Zazwyczaj przedstawiciele organizacji uzyskują informację od sąsiadów lub z anonimowych donosów oraz dokonują własnych obserwacji, zanim podejmą decyzję o przeprowadzeniu interwencji. Zdarza się, że właściciel zwierzęcia współpracuje i dobrowolnie wpuszcza przedstawicieli organizacji na teren swojej posesji. Często jednak właściciele odmawiają wpuszczenia osób, które miałyby skontrolować, co się dzieje ze zwierzęciem. Wówczas przedstawiciele organizacji proszą o asystę Policji. Niestety praktyka działania funkcjonariuszy wciąż jest bardzo różna. Niejednokrotnie policjanci odmawiają inspektorom organizacji wejścia na teren zamkniętej posesji, tłumacząc to naruszeniem miru domowego lub wskazując, że konieczny jest nakaz prokuratora. Takie postępowanie należy ocenić jako nieprawidłowe.

Uprawnienia Policji do wejścia na teren posesji pomimo braku zgody właściciela czy też podczas jego nieobecności wynikają zarówno z ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, jak i z przepisów k.p.k. i ustawy o Policji.

Kiedy dojdzie do odebrania zwierzęcia, jest to czynność egzekucyjna w administracji, choć dokonywana jest przed wydaniem decyzji o czasowym odebraniu zwierzęcia – procedura jest taka sama jak w przypadku decyzji deklaratoryjnej, tyle że kolejność jest odwrócona.

Ponadto w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa znęcania się nad zwierzętami funkcjonariusze Policji mają prawo zatrzymania zwierzęcia, jak i wszelkich innych rzeczy mogących

stanowić dowód w sprawie na podstawie art. 217 § 1 k.p.k.

Szczególnie w przypadkach niecierpiących zwłoki funkcjonariusze Policji mają prawo stosować wszelkie środki w granicach swoich uprawnień, celem zabezpieczenia zwierzęcia oraz innych dowodów w sprawie. Zatrzymania zwierzęcia oraz innych dowodów rzeczowych przedstawiciele Policji mają prawo dokonać za okazaniem legitymacji służbowej.

Właściciel zwierzęcia ma prawo niezwłocznie złożyć wniosek o sporządzenie i doręczenie postanowienia prokuratora o zatwierdzeniu zatrzymania, o czym należy go pouczyć. Doręczenie powinno nastąpić w terminie 14 dni od zatrzymania zwierzęcia.

Częstym problemem jest zaniechanie przez funkcjonariuszy Policji odpowiedniego zabezpieczenia rzeczy, które mogą stanowić dowód w sprawie. Policjanci nierzadko ograniczają swoją aktywność na miejscu interwencji do zapewnienia spokojnego odebrania zwierzęcia przez przedstawicieli organizacji. Tymczasem zabezpieczenie dowodów w dniu interwencji, której właściciel się nie spodziewał, ma ogromne znaczenie.

W szczególności w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa zabicia lub pobicia zwierzęcia Policja powinna zabezpieczyć potencjalne przedmioty, którymi sprawca mógł dokonać przestępstwa, a następnie poddać te przedmioty badaniom biologicznym. W przypadku śmierci zwierzęcia jego zwłoki powinny być przekazane do odpowiedniej instytucji celem przeprowadzenia sekcji, chyba że wezwany na miejsce biegły może bezspornie stwierdzić przyczynę zgonu bez badania sekcyjnego.

Na miejscu funkcjonariusze powinni zabezpieczyć wszelkie inne rzeczy, które mogłyby stanowić dowód w sprawie, takie jak: książeczka zdrowia zwierzęcia, paszport, dokumentacja lekarsko-weterynaryjna, ale także lekarstwa, strzykawki i inne narzędzia

do zabiegów, które mogłyby być nielegalnie dokonywane na zwierzętach. W przypadku podejrzenia karmienia zwierząt nieodpowiednią karmą (np. zepsutą padliną), należy pobrać próbki do badania.

Policja powinna sporządzić własną dokumentację fotograficzną i sporządzić protokoły z oględzin.

Zwierzę jako dowód rzeczowy

Poważnym problemem, jaki spotyka przedstawicieli organizacji społecznych aktywnie uczestniczących jako strona w postępowaniu karnym, jest odmowa uznawania zwierząt za dowody rzeczowe w sprawie. Prowadzący postępowanie przygotowawcze niesłusznie stwierdzają, że zwierząt nie można w ten sposób zabezpieczać.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt w sprawach nieuregulowanych w ustawie do zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące rzeczy. Zgodnie z art. 217 § 1 k.p.k. rzeczy mogące stanowić dowód w sprawie lub podlegające zajęciu w celu zabezpieczenia kar majątkowych, środków karnych o charakterze majątkowym, przepadku, środków kompensacyjnych albo roszczeń o naprawienie szkody należy wydać na żądanie sądu lub prokuratora, a w wypadkach niecierpiących zwłoki – także na żądanie Policji lub innego uprawnionego organu.

W razie zatrzymania rzeczy zastosowanie będzie miał art. 228 § 1 k.p.k., zgodnie z którym przedmioty wydane lub znalezione w czasie przeszukania należy po dokonaniu oględzin, sporządzeniu spisu i opisu zabrać albo oddać na przechowanie osobie godnej zaufania z zaznaczeniem obowiązku przedstawienia na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie.

Zdarzają się sytuacje, gdy zwierzę co prawda zostaje zabezpieczone jako dowód rzeczowy w sprawie, ale następnie zostaje oddane na przechowanie właścicielowi, wobec którego toczy się postępowanie z art. 35 ust. 1a lub 2 ustawy o ochronie zwierząt. Takie praktyki ze strony przedstawicieli organów ścigania należy uznać za niedopuszczalne i wypaczające sens zabezpieczenia. Zwierzę

należy oddać osobie godnej zaufania, w pierwszej kolejności organizacji społecznej, która bierze aktywny udział w postępowaniu, lub innej organizacji, która zgodzi się zapewnić zwierzęciu dom tymczasowy. W ostateczności zwierzę może być oddane do hotelu lub schroniska.

Zwierzęta powinny być zabezpieczane jako dowody rzeczowe w sprawie zarówno z uwagi na fakt, że mogą stanowić dowód w sprawie (mogą być poddawane oględzinom, badaniom biegłego lekarza weterynarii czy biegłego zoopsychologa), jak również dlatego, że w przypadku skazania właściciela za popełnienie przestępstwa znęcania się nad nimi będą podlegały obligatoryjnemu przepadkowi na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

Niejednokrotnie zdarza się, że zwierzę niejako zostanie podwójnie zabezpieczone – zarówno decyzją administracyjną o czasowym odebraniu, jak i na skutek zatrzymania zwierzęcia w postępowaniu karnym. Często jednak uznanie zwierzęcia za dowód rzeczowy w sprawie jest jedyną drogą zapewnienia, że zwierzę nie wróci do sprawcy do czasu rozstrzygnięcia sprawy karnej i ewentualnego orzeczenia przepadku.

Dzieje się tak z powodu przedłużających się postępowań administracyjnych, które wskutek zaskarżeń wielokrotnie trafiają do ponownego rozpoznania. W sprawach administracyjnych niebagatelną rolę przy wydawaniu decyzji odgrywa często czynnik lokalny – szczególnie w mniejszych miejscowościach wójtowie i burmistrzowie nie chcą wydawać negatywnych decyzji dotyczących ich wyborców, a także obawiają się ponoszenia kosztów utrzymania zwierząt.

Ponadto w przypadku odebrania zwierzęcia w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt, kiedy organy oraz sądy administracyjne stwierdzają, że zwierzę co prawda padło ofiarą znęcania, się ale nie zachodzi przypadek niecierpiący zwłoki, wydają zazwyczaj decyzje odmowne. Dochodzi do sytuacji pa-

towej, bowiem zwierzę zostało już odebrane, bezspornie było traktowane w sposób określony w art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt, ale z uwagi na brak przesłanki bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia organy odmawiają zatwierdzenia czynności odbioru. Trudno sobie wyobrazić, by zwierzęta należało wówczas zwrócić właścicielowi, wobec którego zazwyczaj toczy się już postępowanie karne na zaawansowanym etapie, a następnie wszcząć od początku procedurę z art. 7 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, która może trwać kilka miesięcy albo dłużej.

Zwrócenie zwierząt właścicielowi wiązałoby się z uniemożliwieniem wykonania przyszłego przepadku zwierząt, jest bowiem wysoce prawdopodobne, że właściciel zwierzęta takie mógłby ukryć lub zbyć, zanim zapadnie wyrok karnej. Z tych względów celowe jest zabezpieczanie zwierząt jako dowodów rzeczowych w sprawie, ponieważ jest to możliwe niezależnie od przesłanki bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia.

Warto w tym miejscu zacytować uzasadnienie postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie dotyczące zabezpieczania zwierząt jako dowodów rzeczowych w sprawie: *Zabezpieczenie w postępowaniu karnym i administracyjnym oparte jest na innych przesłankach – w przypadku zabezpieczenia zwierząt decyzją administracyjną w trybie art. 7 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt dochodzi wyłącznie wówczas, kiedy zwierzę pada ofiarą przestępstwa i znajduje się w stanie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, zaś zabezpieczenie zwierząt w trybie art. 217 § 1 k.p.k. nie wymaga przesłanki zagrożenia życia lub zdrowia. Postępowanie administracyjne o czasowe odebranie zwierząt nie stoi na przeszkodzie zabezpieczeniu zwierząt jako dowodów rzeczowych w sprawie, albowiem zwierzęta podlegają zabezpieczeniu na zasadzie art. 217 § 1 k.p.k. jako rzeczy podlegające przepadkowi*¹³.

Koszty utrzymania zabezpieczonego zwierzęcia powinien ponosić podmiot oddający zwierzęta na przechowanie, czyli prokuratura lub sąd. W przypadku złożenia jednocześnie

¹³ Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 marca 2018 r., sygn. VI Kz 212/18, niepublikowany.

Fot. 6 Źródło: Fundacja Viva!

wniosku o czasowe odebranie zwierzęcia w drodze decyzji administracyjnej koszty wyegzekwowane od właściciela na podstawie art. 7 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt powinny zostać zwrócone instytucji, która te koszty ponosi.

W przypadku gdy nie toczyło się postępowanie administracyjne, kosztami utrzymania zabezpieczonego zwierzęcia sąd powinien obciążyć skazanego w wyroku.

Zwierzęta powinny być zabezpieczane jako dowody rzeczowe w sprawie, zarówno z uwagi na fakt, że mogą stanowić dowód (mogą być poddawane oględzinom, badaniom biegłego lekarza weterynarii czy biegłego zoopsychologa), jak również dlatego, że w przypadku skazania właściciela za popełnienie przestępstwa znęcania się nad nimi będą podlegały obligatoryjnemu przepadkowi na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt.

Organizacja społeczna jako strona w postępowaniu

Zgodnie z art. 39 ustawy o ochronie zwierząt w sprawach o przestępstwa określone w art. 35 ust. 1, 1a lub 2 oraz wykroczenia określone w art. 37, a także w postępowaniu w sprawach nieletnich o czyn karalny określony w art. 35 ust. 1, 1a lub 2, prawa pokrzywdzonego może wykonywać organizacja społeczna, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt.

Organizacja wykonuje uprawnienia pokrzywdzonego po złożeniu oświadczenia.

Częstym problemem, z którym spotykają się organizacje społeczne, jest odmowa prokuratora lub sądu uznania organizacji społecznej za stronę. Zazwyczaj tego rodzaju odmowa nie ma żadnego uzasadnienia. Co gorsza, tego rodzaju postanowienie nie jest zaskarżalne. Należy stwierdzić, że zarówno na gruncie przepisów ustawy o ochronie zwierząt, jak i przepisów Kodeksu postępowania karnego brak jest podstawy prawnej do wydania takiego postanowienia. Jediną podstawą do odmowy uznania organizacji społecznej za stronę może stanowić art. 56 § 1 i 2 k.p.k., tj. sąd może ograniczyć liczbę oskarżycieli posiłkowych występujących w sprawie, jeżeli jest to konieczne dla zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Sąd orzeka, że oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, gdy bierze w nim już udział określona przez sąd liczba oskarżycieli.

Zgodnie z § 2 tego przepisu sąd orzeka także, iż oskarżyciel posiłkowy nie może brać udziału w postępowaniu, jeżeli stwierdzi, że nie jest on osobą uprawnioną (w tym przypadku: nie jest organizacją społeczną, której statutowym celem działania jest ochrona

zwierząt) lub jego akt oskarżenia albo oświadczenie o przystąpieniu do postępowania zostało złożone po terminie.

W świetle powyższego należy stwierdzić, iż w pierwszej kolejności za stronę należy uznać tę organizację, która zwierzę odebrała i jest bezpośrednio zaangażowana w sprawę, co nie oznacza, iż obok niej nie mogą działać inne organizacje społeczne, choć sąd ma prawo ograniczyć ich liczbę. Organizacje społeczne mogą wykonywać prawa pokrzywdzonego także wtedy, kiedy w postępowaniu działa właściciel pokrzywdzonego zwierzęcia.

Przedstawiciele organizacji społecznych mają prawo brać udział w czynnościach postępowania na podstawie art. 317 § 1 k.p.k., a jeżeli złożą taki wniosek – muszą być informowani o terminach czynności.

Problemem, z jakim spotykają się przedstawiciele organizacji społecznych, jest odmowa dopuszczenia ich do udziału w czynności przeszukania, kiedy czynności podejmowane są przed wszczęciem postępowania. Należy mieć na względzie, iż przeprowadzający przeszukanie mają prawo przybrać do czynności przedstawicieli organizacji społecznych na podstawie art. 224 § 2 k.p.k., co powinno być pozytywną praktyką, śledczy winni bowiem korzystać z wiedzy osób mających doświadczenie w opiece nad zwierzętami.

Zdarzają się również odmowy dopuszczania do udziału w czynnościach, w tym w rozprawach sądowych, innych osób niż członkowie zarządu organizacji ujawnieni w KRS. Jest to praktyka niewłaściwa.

W k.p.k. brak jest przepisu analogicznego do art. 87 § 1 i 2 k.p.c., zgodnie z którym pełnomocnikiem strony może być także osoba pozostająca w stałym stosunku zlecenia czy pracownik. Nie sposób jednak uznać, iż jedynie członek zarządu uprawniony do reprezentacji może reprezentować organizację społecz-

ną w postępowaniu karnym. W przypadku organizacji o zasięgu ogólnopolskim, przeprowadzających kilkadziesiąt czy kilkaset interwencji rocznie, nie jest możliwe, aby prezes zarządu reprezentował organizację we wszystkich postępowaniach, które zazwyczaj toczą się równolegle w różnych miastach. Wiele organizacji nie zatrudnia pracowników i wszystkie osoby działają na zasadzie wolontariatu. Trudno także wymagać od organizacji, aby ich przedstawicielem była jedynie osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę.

Jako przedstawiciela organizacji społecznej należy dopuścić każdą osobę, która legitymuje się stosownym upoważnieniem udzielonym przez zarząd, zgodnie z zasadami reprezentacji danej organizacji.

Zazwyczaj są to osoby, które były świadkami zdarzenia, przeprowadziły interwencję. Osobom takim często sądy odmawiają prawa do reprezentowania organizacji z uwagi na to, że są świadkami w sprawie. Należy jednak pamiętać, że każdy pokrzywdzony w sprawie innej niż dotycząca zwierząt jest jednocześnie świadkiem i stroną. Wie na temat sprawy najwięcej i wiedzę tę wykorzystuje podczas swojej aktywności. Nie ma żadnego powodu, aby nie dopuścić przedstawiciela organizacji społecznej, który jednocześnie jest świadkiem w sprawie.

Organizacja społeczna może brać udział w postępowaniu także na zasadzie art. 90 k.p.k., np. kiedy organizacja społeczna dowiadyuje się o toczącym się postępowaniu o przestępstwo popełnione na zwierzęciu już po rozpoczęciu przewodu sądowego, jednakże uprawnienia przedstawiciela społecznego są znacznie węższe niż organizacji, która pełni rolę oskarżyciela posiłkowego, i ograniczają się jedynie do uczestnictwa w rozprawie, wypowiedania się i składania oświadczeń na piśmie.

Wykroczenia

Ustawa o ochronie zwierząt typizuje szereg czynów popełnianych na zwierzętach, które kwalifikowane są przez ustawodawcę jako wykroczenia.

Postępowania w sprawach o wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt prowadzone są zgodnie z przepisami Kodeksu wykroczeń i Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Oskarżycielem publicznym jest Policja. Organizacja społeczna może wykonywać uprawnienia pokrzywdzonego oraz oskarżyciela posiłkowego w sprawach o wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt, podobnie jak w przypadku postępowań o przestępstwa.

W postępowaniach o wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt funkcjonariusz Policji ma uprawnienie do nałożenia mandatu karnego w przypadkach przewidzianych w art. 97 § 1 Kodeksu wykroczeń pkt 1 i 2, to jest kiedy:

- schwytano sprawcę wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia,
- stwierdzi popełnienie wykroczenia naocznie pod nieobecność sprawcy, a nie zachodzi wątpliwość co do sprawcy czynu.

Wykroczenia z ustawy o ochronie zwierząt podlegają karze aresztu od 5 do 30 dni lub grzywny od 20 zł do 5000 zł (art. 37, 37a, 37b ustawy o ochronie zwierząt) lub samej tylko karze grzywny (art. 37d, 37e ustawy o ochronie zwierząt). Usiłowanie, podżeganie i pomocnictwo są karalne. Wykroczenie można popełnić zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie.

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 37 ust. 3 ustawy o ochronie zwierząt w razie ukarania za wykroczenie, sąd może orzec także przepadek zwierzęcia, co jest uprawnieniem bardzo istotnym, a często przez sądy niewykorzystywanym. Orzekanie przepadku zwierzęcia jest szczególnie ważne wtedy, kiedy zwierzę zostało odebrane, a postępowanie nie dostarczyło wystarczających dowodów, aby skierować akt oskarżenia wobec właściciela czy opiekuna zwierzęcia, co finalnie powoduje, że czyn zostaje zakwalifikowany jako wykroczenie.

W razie ukarania za wykroczenie sąd może orzec także przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia oraz przedmiotów z niego pochodzących. Można orzec także nawiązkę w wysokości do 1000 zł na cel związany z ochroną zwierząt.

Ustawa o ochronie zwierząt przewiduje następujące wykroczenia:

1. Niezapewnienie utrzymywanemu zwierzęciu domowemu pomieszczenia chroniącego je przed zimnem, upałami i opadami atmosferycznymi, z dostępem do światła dziennego oraz umożliwiającego zmianę pozycji ciała, a także niezapewnienie utrzymywanemu zwierzęciu domowemu odpowiedniej karmy i stałego dostępu do wody (art. 37 w związku z art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt).
2. Trzymanie zwierząt domowych na uwięzi w sposób stały dłużej niż 12 godzin w ciągu doby lub powodujący u nich uszkodzenie ciała lub cierpienie oraz niezapewniający możliwości niezbędnego ruchu lub na uwięzi krótszej niż 3 metry (art. 37 w związku z art. 9 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt).
3. Wprowadzanie do obrotu zwierząt domowych na targowiskach, targach i giełdach (art. 37 w związku z art. 10a ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie zwierząt).

4. Prowadzenie targowisk, targów i giełd ze sprzedażą zwierząt domowych (art. 37 w związku z art. 10a ust. 1 pkt 2 ustawy o ochronie zwierząt).
5. Wprowadzanie do obrotu psów i kotów poza miejscami ich chowu lub hodowli, z wyjątkiem podmiotów prowadzących schroniska dla zwierząt oraz organizacji społecznych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 37 w związku z art. 10a ust. 1 pkt 3 i ust. 5 ustawy o ochronie zwierząt).
6. Rozmnażanie psów i kotów w celach handlowych, z wyjątkiem hodowli zwierząt zarejestrowanych w ogólnokrajowych organizacjach społecznych, których statutowym celem jest działalność związana z hodowlą rasowych psów i kotów (art. 37 w związku z art. 10a ust. 2 i ust. 6 ustawy o ochronie zwierząt).
7. Puszczanie psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna, z wyjątkiem terenu prywatnego, jeżeli teren ten jest ogrodzony w sposób uniemożliwiający psu wyjście (art. 37 w związku z art. 10a ust. 3 i ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt).
8. Odławianie zwierząt bezdomnych bez zapewnienia im miejsca w schronisku (art. 37 w związku z art. 11 ustawy o ochronie zwierząt).
9. Wykroczenia związane z utrzymaniem zwierząt gospodarskich (art. 37 w związku z art. 12 ust. 1-6 ustawy o ochronie zwierząt).
10. Zaniechanie uzyskania zgody na wprowadzenie nowej technologii chowu zwierząt (art. 37 w związku z art. 13 ustawy o ochronie zwierząt).
11. Wykroczenia związane z używaniem zwierząt do pracy (art. 37 w związku z art. 14 ustawy o ochronie zwierząt).

12. Wykroczenia związane z wykorzystywaniem zwierząt do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (art. 37 w związku z art. 15 ust. 1-5 ustawy o ochronie zwierząt).
13. Wykorzystywanie zwierząt w widowiskach i sportach noszących znamiona okrucieństwa, w szczególności w walkach (art. 37 w związku z art. 16 ustawy o ochronie zwierząt).
14. Wykroczenia związane z warunkami tresury zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (art. 37 w związku z art. 17 ust. 1-7 ustawy o ochronie zwierząt).
15. Wykroczenia związane z warunkami utrzymywania zwierząt wykorzystywanych do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych, sportowych i specjalnych (art. 37 w związku z art. 18 ustawy o ochronie zwierząt).
16. Zaniechanie uzyskania zgody na pozyskiwanie zwierząt wolno żyjących (dzikich) w celu preparowania ich zwłok lub tworzenia kolekcji (art. 37 w związku z art. 22 ust. 1 i art. 22a ustawy o ochronie zwierząt).
17. Zaniechanie zapewnienia przez kierowcę pomocy potrąconemu zwierzęciu lub zawiadomienia odpowiednich służb (art. 37 w związku z art. 25 ustawy o ochronie zwierząt).
18. Wykroczenia związane z dopuszczalnością wykonywania zabiegów na zwierzętach (art. 37 w związku z art. 27 ustawy o ochronie zwierząt).
19. Prowadzenie hodowli lub utrzymywanie psa rasy uznawanej za agresywną bez zezwolenia (art. 37a ustawy o ochronie zwierząt).
20. Wykroczenia związane z naruszeniem przepisów dotyczących transportu zwierząt (art. 37b ustawy o ochronie zwierząt).

21. Wykroczenia związane z naruszeniem przepisów o hodowli kurcząt brojlerów (art. 37d ustawy o ochronie zwierząt).
22. Nabywanie zwierząt domowych na targowiskach, targach i giełdach lub nabywanie psów i kotów poza miejscami ich chowu lub hodowli, za wyjątkiem nabycia psów i kotów od podmiotów prowadzących schroniska dla zwierząt oraz organizacji społecznych, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 37e w związku z art. 10b ustawy o ochronie zwierząt).

Z reguły wykroczenia te mają charakter formalny, do ich zaistnienia nie jest konieczny skutek. Należy jednak zwrócić uwagę, że wiele znamion opisanych wyżej wykroczeń może pokrywać się ze znamionami przestępstw. Niejednokrotnie istnieje cienka granica pomiędzy uznaniem danego czynu za przestępstwo lub za wykroczenie. Błędne kwalifikowanie danego czynu może wynikać także z niewłaściwej wykładni art. 6 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt, rozumianego jako chęć zadawania zwierzęciu bólu lub cierpienia.

Należy pamiętać, że jeśli analiza zachowania sprawcy prowadzi do wniosku, że sposób traktowania zwierzęcia polegał na zadawaniu lub dopuszczaniu zadawania mu bólu lub cierpienia, to wówczas sprawca powinien odpowiadać za popełnienie przestępstwa z art. 35 ustawy o ochronie zwierząt, a nie za popełnienie wykroczenia z art. 37 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt.

Dla przykładu: utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego schronienia może stanowić zarówno przestępstwo, jak i wykroczenie, w zależności od stopnia naruszenia obowiązków przez właściciela. W przypadku utrzymywania zwierzęcia w budzie o niedostatecznym stanie technicznym, bez odpowiedniego zabezpieczenia przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi będzie to wykroczenie, natomiast w przypadku utrzymywania

zwierzęcia pod opartą o ścianę deską, zimą, na mrozie będzie już przestępstwem wystawiania zwierzęcia domowego na działanie warunków atmosferycznych, które zagrażają jego życiu lub zdrowiu (art. 6 ust. 2 pkt 17 ustawy o ochronie zwierząt).

Podobnie rzecz się ma z podawaniem zwierzęciu domowemu odpowiedniego pokarmu i stałego dostępu do wody. Zaniebdania w tym zakresie mogą stanowić wykroczenie np. w przypadku krótkotrwałego karmienia psa nieodpowiednią karmą lub pozostawienia psa na kilka godzin bez stałego dostępu do wody. Natomiast utrzymywanie zwierzęcia bez odpowiedniego pokarmu lub wody przez okres wykraczający poza minimalne potrzeby właściwe dla gatunku (co z reguły prowadzi do wychudzenia czy odwodnienia) jest znęcaniem się nad zwierzęciem w myśl art. 6 ust. 2 pkt 19 ustawy o ochronie zwierząt.

Należy także pamiętać, że często niewłaściwe traktowanie zwierzęcia polega na całym zespole zachowań sprawcy, które powinny podlegać wnikliwej ocenie i odpowiedniemu zakwalifikowaniu tych zachowań jako przestępstwo lub wykroczenie.

Zmiana przepisów od 19 kwietnia 2018 r.

Ustawa o ochronie zwierząt została zmieniona Ustawą o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz zmianie ustawy Kodeks karny z dnia 6 marca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 663).

Wychodząc naprzeciw postulatom organizacji, których statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, oraz oczekiwaniom społecznym, ustawodawca podwyższył kary za przestępstwa popełnione na zwierzętach.

Ponadto nowelizacja wprowadziła:

1. obligatoryjne orzekanie nawiązki przez sąd i podwyższenie jej dolnej granicy z 500 zł do 1000 zł;
2. przepisy wykonawcze w stosunku do instytucji zakazu posiadania zwierząt;
3. środki karne w postaci zakazu wykonywania zawodów, prowadzenia działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie;
4. wydłużenie czasu, na jaki można orzec zakaz posiadania zwierząt, i zakazów, o których mowa w pkt 4, do lat 15 (z lat 10);
5. przepisy dotyczące zakazu posiadania zwierząt w razie warunkowego umorzenia postępowania – na okres do 2 lat;
6. systematyzację instytucji przepadku przedmiotów z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt SK 59/13;
7. karę za niestosowanie się do środków karnych z ustawy o ochronie zwierząt.

Fot. 7 Źródło: Danai Khampiranon / Shutterstock

Zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, przestępstwo polegające na zabijaniu, uśmiercaniu lub uboju zwierząt z naruszeniem przepisów ustawy zagrożone jest obecnie karą pozbawienia wolności do lat 3. Tej samej karze podlega ten, kto znęca się nad zwierzęciem (art. 35 ust. 1a). Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 lub 1a działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 (art. 35 ust. 2). Przed nowelizacją przestępstwo z art. 35 ust. 1 i 35 ust. 1a ustawy o ochronie zwierząt było zagrożone grzywną, karą ograniczenia wolności lub karą do 2 lat pozbawienia wolności, zaś za działanie sprawcy ze szczególnym okrucieństwem groziła kara do 3 lat pozbawienia wolności.

Należy pamiętać, że przepisy nowej ustawy, jako surowszej dla sprawcy, będą mogły być stosowane jedynie do czynów popełnionych od dnia 19 kwietnia 2018 r.

Nowelizacją podwyższono dolną granicę orzekanej wobec sprawcy nawiązki z 500 do 1000 zł. Środek ten jest obecnie obligatoryjny.

Jak wynika z danych Ministerstwa Sprawiedliwości, w okresie obowiązywania starej ustawy nawiązkę orzekano średnio w 39% skazań, przy czym w 88% orzeczonych nawiązek ich kwota nie przekracza 1000 zł. W ostatnich pięciu latach nawiązkę w wysokości od 5000 zł do 10 000 zł orzekano dwa razy, natomiast od 10 000 do 20 000 zł – tylko jeden raz. Orzekanie tak niskich nawiązek nie spełnia ich prawidłowych funkcji. Orzekanie odpowiednio wysokiej nawiązki obok kary jest szczególnie istotne w kontekście prewencji indywidualnej, wzmacnia dolegliwość kary i ma walor wychowawczy z uwagi na przeznaczenie jej bezpośrednio na cel związany z ochroną zwierząt.

Dobłą praktyką sądów powinno być w pierwszej kolejności zasądzanie nawiązki na rzecz tej organizacji, która w postępowaniu wykonywała uprawnienia pokrzywdzonego.

Nowelizacja doprecyzowała zakres orzekania środka karnego w postaci zakazu posiadania zwierząt. Nowelizacja, która weszła w życie 1 stycznia 2012 r., wprowadziła środek karny w postaci zakazu posiadania zwierząt, nie precyzując, czy chodzi o wszystkie zwierzęta, czy też możliwe jest ograniczenie zakazu do określonej kategorii zwierząt. Powodowało to rozbieżność w orzecznictwie, część sądów stwierdzała bowiem, że literalne brzmienie art. 35 ust. 3a ustawy o ochronie zwierząt nie pozwala na orzeczenie wobec sprawcy zakazu posiadania np. wyłącznie zwierząt domowych czy gospodarskich.

Zgodnie z art. 35 ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt w przypadku popełnienia przestępstwa z art. 35 ust. 1 lub 1a w związku z wykonywaniem zawodu, prowadzeniem działalności lub wykonywaniem czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, sąd

może orzec tytułem środka karnego zakaz:

1. wykonywania wszelkich lub określonych zawodów,
2. prowadzenia wszelkiej lub określonej działalności lub
3. wykonywania wszelkich lub określonych czynności wymagających zezwolenia – które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie.

Zgodnie z art. 35 ust. 4a, jeżeli sprawca popełnił przestępstwo, działając ze szczególnym okrucieństwem, sąd ww. środki orzeka wobec sprawcy obligatoryjnie.

W przypadku przestępstw popełnionych przed wejściem w życie nowelizacji sądy mogą orzekać analogiczne środki na podstawie art. 41 k.k., który przewiduje w § 1 możliwość orzeczenia zakazu zajmowania określonego stanowiska albo wykonywania określonego zawodu, jeżeli sprawca nadużył przy popełnieniu przestępstwa stanowiska lub wykonywanego zawodu albo okazał, że dalsze zajmowanie stanowiska lub wykonywanie zawodu zagraża istotnym dobrom chronionym prawem.

Art. 41 § 3 k.k. przewiduje zaś możliwość orzeczenia zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej w razie skazania za przestępstwo popełnione w związku z prowadzeniem takiej działalności, jeżeli dalsze jej prowadzenie zagraża istotnym dobrom chronionym prawem.

Ponadto w przypadku zawieszenia wykonania kary sąd może na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. zobowiązać skazanego do innego stosownego postępowania w okresie próby, które może zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa, np. powstrzymania się od prowadzenia określonej działalności, która będzie polegała na kontakcie ze zwierzętami.

Ustawa o ochronie zwierząt w brzmieniu od dnia 1 stycznia 2012 r. wprowadziła środek karny w postaci zakazu posiadania zwierząt. Idea wprowadzenia ww. środka była bardzo słuszną, jednakże środek ten przez 5 lat obowiązywania ustawy funkcyj-

nował jako środek nieegzekwowalny, albowiem ustawa nie przewidywała ani sankcji za jego naruszenie, ani procedury postępowania w przypadku ujawnienia, że osoba, wobec której orzeczono taki środek, nadal posiada zwierzęta. Prowadziło to do sytuacji, w której nie wiadomo było, na jakiej podstawie prawnej można by takie zwierzęta odebrać.

Ustawa z 6 marca 2018 r. naprawia ten błąd, wprowadzając sankcje karne za naruszenie zakazów określonych w art. 35 ust. 3a–4a ustawy o ochronie zwierząt oraz przepisy wykonawcze w stosunku do instytucji zakazu posiadania zwierząt. Zgodnie ze znowelizowanymi przepisami naruszenie zakazów określonych w art. 35 ust. 3a–4a ustawy o ochronie zwierząt jest przestępstwem określonym w art. 244 k.k., zagrożonym karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W art. 38a ustawy określono procedurę postępowania po uprawnieniu się środka karnego w postaci zakazu posiadania zwierząt.

Sąd najpierw wyznacza sprawcy odpowiedni termin na przekazanie zwierząt w posiadanie innej osobie lub instytucji i poinformowanie o tym sądu. Następnie, w razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu i stwierdzenia przez sąd, że skazany wbrew zakazowi jest posiadaczem zwierzęcia, sąd wydaje postanowienie o czasowym odebraniu skazanemu tego zwierzęcia. Odpis postanowienia przesyła się właściwemu ze względu na miejsce pobytu zwierzęcia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) w celu wykonania. Organ administracyjny, powziąwszy informację o niewykonaniu przez skazanego obowiązku przekazania zwierząt, wydaje decyzję administracyjną o czasowym odebraniu zwierząt, stosując odpowiednio przepisy art. 7 ust. 1a–5 ustawy.

O niezastosowaniu się przez skazanego do zakazu sąd powinien poinformować także prokuraturę celem wszczęcia postępowania

o popełnienie przestępstwa z art. 244 k.k.

Analogiczną procedurę stosuje się w przypadku, gdy skazany wejdzie w posiadanie zwierzęcia w okresie trwania zakazu.

W razie skazania za przestępstwo polegające na niestosowaniu się do orzeczonego przez sąd zakazu posiadania wszelkich zwierząt albo określonej kategorii zwierząt sąd obligatoryjnie orzeka przepadek zwierzęcia.

Fot. 8 Źródło: FabrikaSimf / Shutterstock

Jak wynika z danych pochodzących z Krajowego Rejestru Karnego Ministerstwa Sprawiedliwości, biorąc pod uwagę 5 lat obowiązywania poprzedniej nowelizacji, pomimo podwyższenia kar nadal najczęściej orzekaną karą za przestępstwa popełnione na zwierzętach była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Orzekane kary

Podwyższenie kar za przestępstwa popełnione na zwierzętach ma na celu nadanie odpowiedniej rangi tego typu czynom, albowiem nie ma żadnego uzasadnienia, aby np. przestępstwo kradzieży było zagrożone wyższą sankcją karną niż znęcanie się nad zwierzętami ze szczególnym okrucieństwem, tak jak było przed 19 kwietnia 2018 r. Podwyższenie sankcji karnych ma stanowić także bodziec do orzekania kar w wyższym wymiarze.

Do 1 stycznia 2012 r. za zabicie zwierzęcia lub znęcanie się nad nim groziła kara grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do 1 roku (art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt), a za działanie ze szczególnym okrucieństwem – kara do 2 lat pozbawienia wolności. Poprzednia nowelizacja podwyższyła ww. kary do 2 lat za zabicie zwierzęcia (art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt) oraz znęcanie się (art. 35 ust. 1a ustawy o ochronie zwierząt), a za działanie ze szczególnym okrucieństwem – do 3 lat pozbawienia wolności (art. 35 ust. 2 ustawy o ochronie zwierząt).

Jak wynika z danych pochodzących z Krajowego Rejestru Karnego Ministerstwa Sprawiedliwości, biorąc pod uwagę 5 lat obowiązywania poprzedniej nowelizacji, pomimo podwyższenia kar nadal najczęściej orzekaną karą za przestępstwa popełnione na zwierzętach była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

W roku 2012 karę tę orzeczono w 47%, w roku 2013 w 46%, w roku 2014 w 48%, w roku 2015 r. w 39%, zaś w 2016 r. w 28% przypadków. W ostatnich dwóch latach odnotowano spadek liczby skazań na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawiesze-

niem jej wykonania na korzyść stosowania kary ograniczenia wolności, co należy ocenić pozytywnie.

Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania jest najmniej odczuwalna. Tym bardziej, jeśli sądy nie stosowały dodatkowych środków karnych, takich jak odpowiednio wysoka nawiązka czy zakaz posiadania zwierząt, wzmacniających dolegliwość, lub stosowały je w niewielkim wymiarze.

W przypadku przestępstw mniejszej wagi znacznie większy walor wychowawczy ma kara ograniczenia wolności polegająca na świadczeniu nieodpłatnej pracy na cele społeczne, np. sprzątanie w schroniskach dla zwierząt. Kara ograniczenia wolności w zasadzie od początku obowiązywania ustawy jest najrzadziej orzekaną karą wolnościową. W 2012 r. orzeczono ją w 19%, w 2013 r. w 18%, w 2014 r. w 20%, w 2015 r. w 21%, w 2016 r. w 30% przypadków skazań¹⁴.

Kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania jest karą wymierzaną w niewielkim procencie spraw. Orzekanie kary pozbawienia wolności w jej górnych granicach zdarzało się do tej pory w zasadzie jednostkowo i to często w przypadku wydawania kary łącznej za inne przestępstwo i za przestępstwo z ustawy o ochronie zwierząt. W 2012 r. karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia orzeczono w 7 % w 2013 r. w 9%, w 2014 r. w 5%, w 2015 r. w 7%, w 2016 r. w 9% przypadków skazań.

Organizacje społeczne wyrażają nadzieję, że podwyższenie kar za przestępstwa popełnione na zwierzętach wpłynie na częstsze wymierzanie przez sądy kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania oraz orzekanie przez sądy środków karnych przewidzianych ustawą w odpowiednio dolegliwym wymiarze.

¹⁴ Dane z 17 października 2018 r. otrzymane z Krajowego Rejestru Karnego, udzielone autorowi pracy w trybie dostępu do informacji publicznej.

W przypadku przestępstw niecharakteryzujących się znaczną brutalnością czy długotrwałymi, nieodwracalnymi w skutkach zaniedbaniami, przy rokującej postawie sprawcy zaleca się częstsze stosowanie kary ograniczenia wolności w połączeniu ze środkami karnymi.

Bibliografia

W. Radecki „Komentarz do ustawy o ochronie zwierząt”,
Warszawa 2015

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
2. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
4. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360)
5. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.)
6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. z 2017 r. poz. 1840 ze zm.)
7. Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2018 r. poz. 1314 ze zm.)
8. Ustawa o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz zmianie ustawy Kodeks karny z dnia 6 marca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 663)

Orzecznictwo

1. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2009 r., sygn. V KK 187/09, Baza Orzeczeń Sądu Najwyższego
2. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 27 czerwca 2012 r., sygn. II SA/PO 254/12, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
3. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. II SA/Łd 1052/13, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
4. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 stycznia 1995 r., sygn. I SA 1326/93, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
5. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30.10.2018 r., sygn. akt II OSK 2684/16, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
6. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Kielcach z dnia 15.03.2018 r., sygn. II SA/Ke 39/18, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
7. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11.07.2018 r., sygn. akt II OSK 1002/18, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
8. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z 21 maja 2015 r., sygn. II SA/Go 231/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
9. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 stycznia 2016 r., sygn. II OSK 782/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
10. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. II OSK 442/15, Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
11. Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 14 marca 2018 r., sygn. VI Kz 212/18, niepublikowany

Inne

Dane z 17 października 2018 r. otrzymane z Krajowego Rejestru Karnego, udzielone autorowi pracy w trybie dostępu do informacji publicznej.

Fotografie

W pracy umieszczono fotografie pochodzące z zasobów Fundacji Międzynarodowy Ruch na rzecz Zwierząt – VIVA! oraz fotografie pochodzące z banków zdjęć:

Fotografia na okładce – Remains / iStock
Fot. 8 – Danai Khampiranon / Shutterstock
Fot. 9 – FabrikaSimf / Shutterstock

Spis treści

Wstęp	7
Definicja pojęcia znęcania się nad zwierzętami	9
Dwa tryby odebrania zwierzęcia	15
Strony w postępowaniu administracyjnym	17
Koszty utrzymania zwierzęcia	21
Nieodpłatne przekazanie zwierzęcia innej osobie	24
Śmierć zwierzęcia przed wydaniem decyzji administracyjnej	26
Interwencje	29
Zwierzę jako dowód rzeczowy	33
Organizacja społeczna jako strona w postępowaniu	38
Wykroczenia	41
Zmiana przepisów od 19 kwietnia 2018 r.	47
Orzekane kary	54
Bibliografia	57

Publikacja **„Ustawa o ochronie zwierząt – informator prawny dla praktyków”** powstała w związku z ogłoszonym przez Ministerstwo Sprawiedliwości konkursem na przygotowanie pracy dotyczącej Ustawy z 6 marca 2018 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt oraz ustawy Kodeks karny. Zwycięska praca została napisana przez adw. Katarzynę Topczewską, reprezentującą Fundację Międzynarodowy Ruch na rzecz Zwierząt – VIVA!

Nowelizacja przepisów dotyczących ochrony zwierząt, przygotowana pod kierunkiem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Patryka Jakiego, zwiększyła kary za nieuzasadnione zabijanie zwierząt i za znęcanie się nad nimi. Przyczyną zmian legislacyjnych były sytuacje w których osoby bestialsko traktujące zwierzęta zbyt często dostawały kary odbiegające w poczuciu społecznym od zasady sprawiedliwości.

Były to często kary niedotkliwe, w zawieszeniu. Nowe przepisy, dzięki wprowadzeniu katalogu rozwiązań rozszerzających możliwości i instrumenty państwa w zakresie ochrony zwierząt, znacząco poprawiły sytuację zwierząt. Wskazane powyżej działania wyszły naprzeciw zgłaszanym przez wiele lat uwagom organizacji działających na rzecz ochrony praw zwierząt.

Informator prawny kierowany jest przede wszystkim do Policji, prokuratorów i sędziów, czyli osób odpowiedzialnych za egzekwowanie prawa. Może on być również pomocnym materiałem szkoleniowym dla innych podmiotów związanych z szeroko pojętym wymiarem sprawiedliwości.

Celem Ministerstwa Sprawiedliwości jest jak najskuteczniejsza ochrona zwierząt. Niniejsza publikacja jest kolejnym krokiem, obok zmian legislacyjnych, na drodze do realizacji powyższego zadania.